

1. *Česká sněmovna*. Ke str. 7—12, Před sněmovnou, atd. — Reprodukce z Rodinné kroniky II. sv., 1862, č. 41, str. 497.

Zasedací síň české sněmovny ve Sněmovní ulici na Malé Straně v domě č. 176-4. Na vyvýšeném místě jsou sedadla pro zemského maršálka (hr. Albert Nostic) a jeho dva zástupce, nad předsednickým stolem veliký obraz císaře Františka Josefa I. od Ed. Engertha. Vpravo od předsednictva tři lóže pro zpravodaje dvanácti pražských politických časopisů, před předsednictvem místa pro těsnopisce a sněmovní úředníky. Ostatní místa zaujímají zemští poslanci němečtí (většina) a čeští (menšina). Viz též vysvětlivky k 7, 2.

2. *Prager Zeitung — Pražské noviny a český lid*. Ke str. 13—16, Dopis z Bohemopolisu. — Dřevoryt podle kresby Fr. Kolára z Humoristických listů r. III, č. 13, 29. 12. 1860, str. 103.

Podle časopiseckého titulu kresby (Ilustrace k české literatuře) by se na první pohled zdálo, že jde o narážku literární, ve skutečnosti to byl nadpis krycí, který měl chránit Humoristické listy před dalším zabavením. Kresba znázorňuje, jaký odpor v lidu budily nenáviděné úřední noviny, vydávané ve dvojí podobě jednak jako Pražské noviny, jednak jako Prager Zeitung. Vlevo úředník snímá s police *Strafgesetz* (Trestní zákoník), pod obrazem je tento text: „Pořád nám dávají, co se nám nelíbí, pořád nám dávají, co my nechcem.“ — *Píseň národní*.

3. *Buršácká slavnost (komrs)*. Ke str. 18—21, Někteří hodní a poctiví lidé... — Karikatura Fr. Kolára z Hum. listů r. IV, 1861, č. 24, str. 196.

V záhlaví otiskly Hum. listy citát z listu Prager Morgenpost tohoto znění: „Na komrsu bylo přítomno na 300 německých spolkových studentů. Byl to skutečně povznášející pohled na nadějný zástup statných mladých mužů, slavících v nenucené veselé náladě slavnost svobody.“ — O Brinzovi viz pozn. k 60, 33.

4. *Zálusk Pruska na Šlesvik a Holštýn*. Ke str. 37—38, Poláci na pruském sněmě a j. — Dřevoryt podle kresby Fr. Kolára z časopisu Blesk r. I, č. 9, 14. 5. 1864.

Prusko znázorněno jako pes (na obojku nápis *Prusko*, na kamínku *Šlesvig-Holštýn*), cvičitelem je míněn francouzský

císař Napoleon III, který si nepřeje, aby Prusko bylo příliš silné, a proto je zdržuje před přivtělením Šlesviku a Holštýna. — O průběhu sporu viz pozn. k 37, 15.

5. *Ilustrace k bájce o žábě*. Ke str. 46, 6, Ještě jaro a 114—115, Drobné klepy. — Dřevoryt podle kresby Fr. Kolára z čas. Blesk r. I, č. 12, 24. 9. 1864, str. 96.

Výstižné znázornění, jak se lidové vrstvy dívaly na reakci a jaký konec jí přály.

6. *Herkules na rozcestí*. Ke str. 50—63, Sněmovna poslanců I.—III. — Karikatura Fr. Kolára z Hum. listů r. III, č. 42, 20. 7. 1861, str. 352.

Znázorněna situace Rakouska po vydání únorových patentů (26. únor 1861). Na kozlíku představitel vlády popohání bičem této únorové ústavy rakouské národy. Vlevo směřují *autonomisté*, z nichž Maďaři a Chorvaté se dovolávají své ústavy z r. 1848, za nimi Češi a Poláci mávají vlajkou 20. říjen, t. j. dovolávají se konstituce a císařských slibů, daných diplomem z 20. října 1860. Vpravo do Frankfurtu (t. j. k sjednocenému Německu) míří jen představitel německé byrokracie a reakce (cylindr!) s heslem *Deutsch und freisinnig* (Německy a svobodomyšlně), který zajíždí do bahna, kdežto autonomisté vjíždějí na pevnou půdu. Pod kolem „*státní mašiny*“ je velkou překážkou balvan *Finance*. — Viz též pozn. k 50, 1.

Text pod obrázkem: „*Kudy, chaso, kudy kam?*“ — „*Tudy, pane, tudy tam!*“

7. *Práce poslanců vídeňské říšské rady*. Ke str. 50—63, Sněmovna poslanců I.—III. — Karikatura Fr. Kolára z Hum. listů r. IV, č. 35, 31. 5. 1862, str. 293.

Jan Neruda jen jednou jel do Vídně kvůli referátům o vídeňské říšské radě, pak o ní přestal referovat. Tato říšská rada nemohla spasit rakouské národy; opoziční autonomistická pravice spala doma, vládní levice spala v říšské radě, a to i se svým předsedou dr Franzem Heinem. Text pod obrazem: (NB. *Kdo by si na otázku tuto nedovedl odpovědět, tomu zašleme z t u h a v á z a n ý exemplář rokování letošní říšské rady jako prémium.*)

8. *František Pštross (1823—1863)*. Ke str. 74—81, Sněmuující magistrát I. II. — Litografie Fr. Chalupy (podle fotografie), Rodinná kronika sv. III, 1863, č. 65, str. 151.

Oblíbený první pražský primátor české národnosti (řemeslem koželuh), který v letech 1861—1863 vracel Praze její český ráz.

9. *Ilustrace k Hebbelovým veršům o Češích a Polácích*. Ke str. 82—83, Drobné klepy. — Dřevoryt podle kresby Fr. Kolára z Hum. listů r. IV, 1862, č. 5, str. 37.

Na Hebbelovy verše (celý překlad viz v poznámce k 83, 9) reagovaly Hum. listy tímto obrázkem. Žižka s polským spojencem bije Němce, který má na kalhotách záplatu, připomínající mapu Čech, s názvy míst (Ústí, Vyšehrad, Žižkov, Stříbro, N. Brod, Domažlice), kde byli Němci poraženi husity.

10.—11. *Historie Krásova Času (1861—1863) v obrazech.* Ke str. 114 (Drobné klepy), 140, 28 (Drobné klepy), 153, 30 (Drobné klepy), 149, 28 (Drobné klepy) atd. — Dřevoryt podle kresby Fr. Kolára z Hum. listů, r. IV, 1862, č. 19, str. 156—157.

a) Deník Čas, založený dr. Aloisem Krásou r. 1861, je zprvu čten dobrými Čechy (čtenář v čamaře a kulatém klobouku), neboť podporuje snahy mladého českého měšťanstva o federalisaci Rakouska atd. Do tohoto Času psal Jan Neruda.

b) Od r. 1862 Čas podporuje vládní centralistickou politiku, proto do něho Neruda nepsal. Nyní je Čas čten německým buršem, sedícím ve společnosti čtenáře listu Presse (ten má místo klobouku cylindr, odznak byrokratů a reakcionářů).

c) Když čeští čtenáři Čas nadobro opustili, zanikl r. 1863. (Jubilejní rok cyrilometodějský.) Jeho hrob kontrastuje s náhrobními nápisy — názvy zaniklých pokrokových českých listů (Večerní listy, Jasoň, Slovanská lípa, Včela, Květy). Pes se chová k hrobu neuctivě, zato „německá myš“ nad hrobem Času pláče.

12. *Po politickém prvním pololetí roku 1862.* Ke str. 147—148, článek téhož názvu. — Dřevoryt podle kresby Fr. Kolára z Hum. listů r. IV, 1862, č. 1 (2. půlletí), str. 4—5.

K obrázkům je připojena tato nepodepsaná jarmareční píseň:

Hrozná věc jsou ve světě,
ach, lidičky, poslechněte,
co vám budu zpívati,
z obrázků vykládati.

Tuhle, patřte, král brumbálů,
medvěd ruský od Urálu,
po šarvátce na Krymu
chtěl si chrupnout na zimu;

ale má pro strašná zdání,
chudás, roztržité spaní,
neb vidí, na mou věru!
co mžik jinou příšeru.

Právě teď se hrozně děsí,
nebo přišli naň dva běsi,
ten jeden je pan mužík,
ten druhý prý odbůjník.

*

Ejhle! Saturnus moderný,
premiér ústavožerný,
jí tu bez kondolence
svého prvorozence.

Před ním ještě jsou dva kluci
čistě nové konštitucí,
i rozmilá nahota
těší se ze života.

Nejmenuju toho kosa,
nomina sunt odiosa,
co nechce chřtánem ouzkým,
to zapíjí rakouským.

*

Muž, co sedí na té střeše,
očima po světě křeše,
on je bankér rozený,
master John Bull pokřtěný.

Kde jsou rebelantské rejdy,
podpaluje, dělá šmejdy,
bavlnu též prodává,
ní i uši zacpává.

Staví fabriky a banky,
a s dukáty, též i s franky
dělá velké rebachy,
na krále když jdou strachy.

Tamto jeho syni, dcery
na sebe šli s revolvery,
hluk dělají, hřmot i shon,
a to je prý Union.

Pro ty mordy, ač za mořem,
přece puká srdce hořem,
každé srdce křesťanské,
zvláště pak to občanské.

Všickni svatí nás zastaňte,
revoluce nás uchraňte
i politické vraždy
dnes i zejtra, den každý.

*

Vizte, páni, tento fion
je pan Louis Napolion,
evropejský Kopecký,
co zná ty kumšty všecky.

Všelikými intrikami,
politiky pletichami
dostal on na své drátky
rozličné potentátky.

Teď má šauplac v Netálii,
kde provádí komedii,
blýskáním kalafuny
odfukuje koruny.

*

Tento potentát v měděnci
s německou inteligencí
dělá politiku zvlášť:
kam jde vítr, tam jde plášť.

Jde-li vítr před Kamčatku,
má na vousech jinovatku,
z Paříže-li zafouká,
tu on leze do kouta.

Prusko prý zem zaslíbená,
kulturou blahoslavená,
pravým rájem junkerů,
Manteufflů a muckerů.

Ale za Vartou v Poznaňsku,
tam vladaří po tyransku,
chce mít ze všech Poláků
německých kulturáků.

Všickni svatí je zastaňte,
germanisace zabraňte
i politické vraždy
dnes i zejtra, den každý.

A tu na smrtelném loži,
kolem něho tři doktoři,
leží sultán turecký,
churav na údy všecky.

V hlavě, mozku rozbředlina,
v nohách suchá lánanina,
všude údů trhání,
nežidy a nespaní.

Doktoři se nad ním radí:
londýnský, ať se posadí,
ruský však kroutí hlavou
nad chorobnou postavou.

Ten třetí, doktor z Paříže,
který stojí mu nejbliže,
na největší těch vředků
posadil mu lancetku.

Měsíc bledne, hvězda hasne,
sultán skončí žití časně,
přikryje ho přes leto
Menčikovo paletu.

(*Nomina sunt odiosa* (lat.) — výrok Ciceronův tohoto smyslu: jména jsou nemilá; lépe je nejmenovat — *reback* — velký výdělek, lichvářský úrok — *Union* = Unie; narážka na boje Jihu proti Severu — *junker* — šlechtic — *Edwin Rochus Karl Manteuffel* (1809—1885), pruský maršál a politik — *mucker* — svatoušek, pokrytec — *lanceta* — chirurg. nožík — *Alexandr Sergějevič Menšikov* (1787—1869), ruský admirál, známý z bojů proti Turkům, velitel vojenských sil ruských na Krymu; *menšikov* = těžký zimní plášť.)

Obrazem i slovem vtipně vyjádřené pozadí evropské politiky. Obrázky i nepodepsaná kramářská píseň vyšly rovněž v Hum. listech, a to týden po článku Nerudově, který humorným tónem zpracovával stejnou látku. Jde tu zřejmě o spojitost thematickou a časovou v témže časopise.

13.—14. *Rozličné slavnosti*. Ke str. 152—153, Drobné klepy. — Dřevoryt podle kresby (Fr. Kolár?) v časopise Šotek č. 8, 16. 7. 1863, str. 124.

Na prvním obrázku nerušená slavnost německého básníka Jos. Em. Hilschera (viz pozn. k 235, 32) v Litoměřicích (něm. nápis Vítejte!), na druhém dragouni bijí šavlemi do podě-

bradských občanů, vracejících se z divadla ze slavnosti Fr. Turinského. Výklad v pozn. k 152, 26.

15. *Schmerling odchází, Belcredi nastupuje.* Ke str. 323—325, Iluminace dne 20. října. — Dřevoryt podle kresby (Fr. Kolár?) z čas. Vosa r. II, č. 13, Brno 15. 7. 1865, str. 4.

Z úřadu stát. ministra a ministerského předsedy Předlitavska odchází Ant. ryt. Schmerling (viz pozn. k 50, 1; 52, 32 a 324, 34) a na jeho místo nastupuje Richard hr. Belcredi (viz pozn. k 59, 25 a sv. Podobizny II). Nad křesly obraz Austria (Rakousko), jeho představitelka drží štít se znakem raka, t. j. reakce. Belcredi se rozmýšlí, na které křeslo usednout. Křeslo centralisace je označeno byrokratickým cylindrem, na křesle dualismu se líbají maďarský šlechtic s německým. Na křesle federace je zobrazen jásající lid, byrokrat v cylindru lamentuje. Toto křeslo je však ověnceno řetězem nesvobody. Pod vyobrazením je tento text: *Belcredi: Jsou zde tři křesla, jedno vábnější druhého, na které si sednout?*

16. *Fügnerův katafalk.* Ke str. 344—346, Nad Fügnerovým katafalkem. — Reprodukce barevné litografie (č. 127) Ant. Pokorného z publikace *Jindřich Fügner 1822—1922*. Sebrali a vydali za pomoci Renaty Tyršové a prof. V. H. Brunnera členové Sokola pražského r. 1922. Vytiskli V. Neubert a synové v Praze-Smíchově.

V budově č. p. 1437 (nyní Sokolská tř. 43), kterou Fügner daroval pražskému Sokolstvu, postavila jednota svému zakladateli, starostovi a mecenáši mohutný katafalk. Po prvé po dlouhé době dvaceti let vyhrkly zde Nerudovi z očí slzy nad otevřenou rakví Fügnerovou.

Za spolupráci a methodické pokyny děkuji členům nerudovské redakce Janu Mukařovskému, Miloslavu Novotnému, Karlu Polákovi a Albertu Pražákovi, za revisi cizojazyčných citátů a jejich překladů Bohumilu Rybovi a Hugo Siebenscheinovi, za účinnou pomoc při revisi a jazykové úpravě Nerudova textu Ladislavu Janskému, Františku Váhalovi a Věře Vrzalové.

Josef Polák